
***Защита на правата в
метавселената***

ВЕСЕЛИН МАНЧЕВ

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

III КУРС, ПРАВО

I. Терминологични уточнения.

Изследването на въпроса за правата в метавселената, неговите социални и правни аспекти, изискват въвеждането на основна терминология с цел яснота и последователност на изложението. Основните термини от поставената тема са „правата“¹ и „метавселената“.

I.1. Права. Тук следва да се посочи, че субективни права в материалния свят притежават физическите лица, юридическите лица и държавата, а по някои специални закони и в специфични хипотези се признава правосубектност на някои неперсонифицирани правни образувания и съответно и те стават носители на права и задължения. Още на това ниво се поставят въпросите в метавселената дали аватарите имат права отделни от тези на човека във материалната действителност и вторият съществен въпрос е дали ще бъдат защитавани права единствено с оглед на ефекта на неправомерните действия във физическата действителност или ще се вземат предвид и последиците във виртуалния свят.

I.2. Метавселена. За този термин ще бъде възприета дефиницията на Нийл Стивънсън от романа му „Snow Crash“, където се появява „метавселена“: Метавселената е децентрализиран виртуален свят, изграден върху блокчейн технология, в който хората могат да взаимодействат с дигитални обекти посредством свои дигитални аватари. Всички транзакции в Метавселената се записват в неизменна децентрализирана книга, което гарантира максимална сигурност и прозрачност.

II. Правни проблеми

Може би най-близкото до съзнанието са проблемите за защита на личните данни и някои нови права, които се признават на гражданите, като „правото да бъде забравен“. Това са въпросите в приложното поле на Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. и Директива (ЕС) 2019/790 на ЕП и на Съвета от 17.04.2019 г. Тези въпроси обаче не се специфични за метавселената, а имат основополагащо значение за действията на правните субекти в интернет, без да е необходимо тези действия да са в метавселена. Следователно няма да бъдат основна точка от разсъжденията, изложени в настоящото есе, а са основата, на която следва да се опира бъдещата регламентация.

¹ за целите на настоящото есе ще бъде възприета дефиницията на субективно правно като *призната и гарантирана от правото възможност на едно лице да има определено поведение или да изисква определено поведение от друг правен субект.*

II. 1. Правно-икономически. Забележителен е стремежът на човечеството към децентрализация, като започнем от политическата децентрализация през 90-те години на миналия век, която цели да въвлече в управлението местните и регионалните органи в управлението, включително и в развитието на Европейския съюз. В тази връзка като доказателство може да бъде посочено създаването на Комитета на регионите с Договора от Маастрихт. Друга проявна форма на този стремеж към децентрализация са „криптовалутите“, чието достоинство за мнозина е именно в тяхната децентрализираност и свобода от държавата (която и да било публична власт). развитието на метавселената се вписва в тази тенденция, очертана съвсем накратко. По необходимост тя ще вплете в себе си ако не криптовалюти, то поне дигитални такива. До момента финансовите органи само обсъждат възможността за дигитализация на официалните валути, но такива не са разработени. Това дава предимство на използването на криптовалюти, което само по себе си поставя редица правни проблеми, които застрашават правата на ползвателите на метавселена, които са свързани с разплащания. Подобна формулировка макар и да е неясна, отговаря на разбирането, че икономическата дейност е сред основите на човешкия живот. Такива недостатъци са: зад криптовалутите не стои никой, т.е., първо, те не се опират на властта на държавен орган, второ, те са твърде нестабилни в стойността си и, трето, ползвателите им не са защитени. Тези недостатъци са изрично изброени от ЕЦБ², като там е посочено като недостатък и това, че не се приемат толкова широко, но подобно основание е неприложимо в метавселената, доколкото изрично приехме, че там се използват дигитални валути. Останалите основания обаче считам, че запазват своята актуалност, тъй като докато отсъства контрол от държавен орган върху криптовалутите ще поставят редица рискове пред ползвателите им и тяхната стойност ще бъде нестабилна, с което ще застрашават нормалното функциониране на света.

Разбира се, правят се опити да се разрешат тези проблеми, като се създават т.нар. стабилни криптовалюти (stable coins), които са обвързани с официални валути. Този аспект на въпроса и възможността за официални дигитални валути притежават един съществен недостатък, за да бъдат приложени в метавселената, а именно това, че те зависят от държавния органи под една или друга форма и следователно са лишени от най-същественото им качество, а именно – децентрализирания им характер.

² Достъпно на: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me/html/what-is-bitcoin.bg.html>, последно посетен: 18.11.2022 г., 23:36 ч.

II.2. Лични права. Логически стигаме до следващия възможен правен проблем. Това е конкуренцията между правото на собственост на „собственика“ и правата на ползвателите на метавселената, които представляват лични права.

От тази категория права вече има регламентация, която да влиза в противоречие с някои от съществените характеристики на метавселената. А именно това е чл. 9, § 1 от Регламент 679/2016, който забранява обработването на определени категории лични данни, освен при изрично изброени хипотези в § 2. Включването на едно лице в метавселената ще бъде свързано със споделяне на лични данни в изключително големи мащаби, което означава, че ще бъдат необходими сериозни регулации на позволените действия на администраторите на данни и контрол от страна на публичната власт. Според степента на контрола обаче може да се окаже, че ще се лиши от своя децентрализиран характер и метавселената ще бъде във властта на публичната власт, т.е. ще се промени една от съществените характеристики на метавселената.

С появата на интернет се е смятало, че той ще даде основа за упражняване на свободата на словото в платформа, която не подлежи на контрол от страна на публична власт. Но се поставя проблема за фалшивите новини. Дезинформацията вече не се постига с липса на информация, а със свръхналичие на информация, в която ползвателите да не могат да отсеят истината от лъжата, а от тях да отсее и нечие мнение. Тук се очертава проблемът, че ще бъде необходимо един частноправен субект, водещ се от частноправни цели, да определя рамките, в които ползвателите на платформата ще могат да упражняват свободата на словото и на мисълта, потенциално е възможно да осъществяват контрол върху информацията, която достига до всеки един от ползвателите, включително и чрез микротаргетинг. Това може да се използва с рекламни цели, но дава голямо предимство на „собственика“. От тук произтичат редица въпроси, засягащи защитата на потребителите в метавселената, изобщо кои ползватели на метавселената ще имат качеството потребители, по какъв начин следва да бъде надградена нормативната уредба, за да отговори на новите юридически проблеми, за да се гарантират правата и законните интереси на потребителите в метавселената. По същия начин считам, че и непотребители ползватели на метавселената ще имат нужда от специална закрила в метавселената, доколкото също ще бъдат поставени в неравностойно положение спрямо „собственика“, доколкото оперират в един свят, създаден и поддържан от „собственика“ и той е определя правилата за използването ѝ.

Тук сърцевината на проблема е във въпроса до каква степен ще може собственикът да ограничава свободата на словото на ползвателите ѝ? Масовизацията на

метавселената ще я направи необходимо поле за публичните личности, от където възможното им изключване би имало сериозни последици за тях, тъй като те разчитат на това думите или творбите им (ако става въпрос за артисти) да достигат до повече хора. Следователно тук ще бъде необходима регламентация на защитата на свободата на словото, а и на правото на достъп до информация в горния абзац, която защита да е насочена не спрямо публичната власт, а спрямо частноправни субекти, т.е. с хоризонтален ефект.

II.3. Процесуалноправни въпроси. Последен аспект, който следва да бъде засегнат, са някои процесуалноправни въпроси. Такива са: Кой ще бъде компетентен да разрешава правни спорове, възникнали в метавселената? Кое ще бъде приложимото право там? Дали ще има ефективни способности за удовлетворяване на интересите на лицето със засегнато право? Ако да, дали ще бъде ограничена защитата до метавселената или и в реалния свят?

С тези въпроси целя да обърна внимание, че защитата на правата се състои не само от гарантирането на определени материални права, но е необходимо и предвиждането на ред за защитата им по ефективен начин. Към настоящия момент липсва правна регламентация, така че подобни разсъждения са в сферата на хипотетичното мислене, поради което, а също така и поради ограничения обем и цели на настоящото есе, не следва да бъдат разглеждани конкретни хипотези.

III. Заключение

Правата представлява абстрактен сбор от различни по характер субективни права, които защитават различен интерес на титуляря на субективното право – имуществен или неимуществен интерес. Тази конструкция на правата на гражданите се е развивала заедно с развитието на обществото по такъв начин, че да отговаря на новите обществени отношения. Това развитие продължава и в наши дни, включително и чрез създаване на нови субективни права, както и с преосмисляне и допълване на съществуващи такива. Подобна тенденция е необходима още повече поради скоростта, с която се развива съвременния свят и следва законодателят да съобразява своевременно развитието на нови обществени отношения, за да ги регламентира по начин, отговарящ на обществените потребности. Това важи с пълна сила и за правата в метавселената, където всички съществуващи до момента права ще имат нужда от преформулиране, преосмисляне и допълване, а ще бъдат необходими и чисто нови субективни права, които да отразяват спецификите на обществените отношения.